

RAVITSEMUSVÄITTEIDEN VALTAKUNNALLISEN VALVONTAHANKKEEN YHTEENVETORAPORTTI

VALTAKUNNALLISEN ELINTARVIKEVALVONTAOHJELMAN (EVO 2010) MUKAISEN RAVITSEMUSVÄITTEIDEN VALVONTAHANKKEEN YHTEENVETORAPORTTI

Johdanto

Elintarviketurvallisuusvirasto Evira on valmistellut elintarvikelain (23/2006) mukaisen valtakunnallisen elintarvikevalvontaohjelman vuodelle 2009-2010 koordinoitakseen eri viranomaisten elintarvikevalvontaa. Ohjelma sisälsi vuodelle 2010 ravitsemusväitteiden valvontaa koskevan hankkeen, jonka toteutukseen eri elintarvikevalvontaviranomaiset (aluehallintovirastot, kunnat ja Eviran tarkastuseläinlääkärit) osallistuivat.

Elintarvikkeiden pakkausmerkinnöissä, esillepanossa tai mainonnassa käytettäviä ravitsemus- ja terveysväitteitä säätelee Euroopan parlamentin ja neuvoston asetus (EY) N:o 1924/2006 elintarvikkeita koskevista ravitsemus- ja terveysväitteistä (= väiteasetus). Vuonna 2010 aloitettiin väiteasetuksen valvonta toteuttamalla elintarvikkeiden ravitsemusväitteiden valvontaan liittyvä hanke.

Väiteasetuksessa ravitsemusväitteellä tarkoitetaan väitettä, jossa todetaan, esitetään tai annetaan ymmärtää, että elintarvikkeella on erityisiä hyödyllisiä ravitsemuksellisia ominaisuuksia energia- tai ravintoainesisältönsä vuoksi. Väiteasetus määrittelee elintarvikkeissa käytettäväksi hyväksytyt ravitsemusväitteet ja niiden käytön ehdot. Käytettäessä ravitsemusväitteitä tulee elintarvikkeiden pakkausmerkinnöissä olla ravintoarvomerkintä sekä väiteasetuksen määrittelemät lisämerkinnät. Elintarvikealan toimijoiden on omavalvonnalla huolehdittava ravitsemusväitteiden oikeasta käytöstä.

Hankkeen tavoite

Hankkeen tavoitteena oli:

- Saattaa väiteasetuksen vaatimukset toimijoiden tietoon sekä edesauttaa ravitsemusväitteiden omavalvontaa
- Käynnistää ja yhtenäistää ravitsemusväitteiden valvontaa Suomessa
- Kerätä tietoa elintarvikkeiden ravitsemusväitteistä, jotka eivät sisälly väiteasetuksen liitteeseen, ja poistaa ne käytöstä

Hankkeen toteutus

Hanke toteutettiin vuoden 2010 aikana. Evira toimitti osallistuviin aluehallintovirastoihin hankkeen valvontaoppaan ja muun materiaalin toukokuussa 2010. Evira antoi koulutusta ravitsemusväitteiden valvonnasta seitsemällä aluehallintovirastojen työnohjauspäivillä sekä Eviran tarkastuseläinlääkäripäivillä. Elintarvikealan yritysten ja valvojien käytössä oli lisäksi Eviran internetsivujen kattava aineisto ravitsemus- ja terveysväitteistä. Lisäksi Evira tiedotti aktiivisesti ravitsemus- ja terveysväitteisiin liittyvistä ajankohtaisista asioista ja piti erityisesti yrityksille suunnatun väiteseminaarin.

Hankeeseen osallistuivat Etelä-, Itä-, Pohjois-, Lounais- sekä Länsi- ja Sisä-Suomen aluehallintovirastot. Aluehallintovirastot ohjasivat kuntia hankkeen toteuttamisessa.

Hankkeen valvontaosuus suoritettiin touko-syyskuussa 2010. Kuntien valvontaviranomaiset ja Eviran tarkastuseläinlääkärit tekivät tarkastuskäyntejä, joissa tarkastettiin pakkausmerkinnöissä käytetyt ravitsemusväitteet, ravitsemusväitteiden käytön edellytysten täytyminen sekä pakkausmerkintöjen ja väitteiden osuus omavalvonnasta. Kunnat raportoivat valvontatuloksistaan aluehallintovirastolle.

Aluehallintovirastot kokosivat alueidensa kuntien ja Evira tarkastuseläinlääkäreiden tekemien tarkastusten tulokset yhteen lokakuu-joulukuussa 2010. Evira raportoi hankkeen tulokset alkuvuodesta 2011.

Valvontahankkeen tulokset ja tehdyt toimenpiteet

Tarkastuksia tehtiin 41 elintarvikealan yritykseen, jossa valmistettiin seuraavia tuotteita, joissa käytetään ravitsemusväitteitä: välipalatuotteita, meijerituotteita, leipiä, margariineja, mehuja, lihavalmisteita. Mukana oli sekä pieniä, keskikokoisia että Suomen suurimpia elintarvikealan yrityksiä.

Elintarvikkeiden pakkausmerkinnöissä käytetään runsaasti ravitsemusväitteitä. Yritysten tuotteista löytyi yhteensä 511 ravitsemusväitettä. Yleisimmin käytettyjä ravitsemusväitteitä olivat kuidunlähde, runsaskuituinen, vähärasvainen, rasvaton, ei lisättyjä sokereita, vähäsuolainen ja proteiinin lähde.

17 tuotteesta löytyi kiellettyjä ravitsemusväitteitä. Kolesteroliton-merkintä löytyi 12 tuotteesta, vaikka kyseistä ravitsemusväitettä ei väiteasetuksen mukaan saa käyttää. Muita tuotepakkauksissa käytettyjä kiellettyjä ravitsemusväitteitä olivat esimerkiksi erittäin kevyt ja ultrakevyt. Yrityksiä kehoitettiin määrääjassa poistamaan kielletyt väitteet käytöstä.

214 ravitsemusväitteestä tarkastettiin väitteen käytön ehtojen täytyminen. Pääsääntöisesti ravitsemusväitteitä oli käytetty väiteasetuksen ehtojen mukaisesti. 35 ravitsemusväitteen (16 %) kohdalla oli puutteita ravintoarvomerkinnöissä tai ravintoaineen määrälle asetetut vaatimukset eivät täytyneet. Näissä tapauksissa yrityksiä kehoitettiin määrääjassa korjaamaan pakkausmerkinnät väiteasetuksen mukaisiksi.

Pakkausmerkintöjen ja käytettyjen ravitsemusväitteiden omavalvonnan tulee olla osa yrityksen omavalvontaa. 41 yrityksestä 36 käytti ravitsemusväitteitä. Näillä kaikilla ravitsemusväitteiden tulisi kuulua omavalvontaan, esimerkiksi osana pakkausmerkintöjä koskevaa osuutta. Kuitenkin vain 5 yrityksen omavalvontasuunnitelmassa oli ravitsemusväitteitä koskeva osuus (14 %). 29 yritystä ei huomionnut ravitsemusväitteitä omavalvonnassaan (81 %) ja niitä kehoitettiin määrääjassa täydentämään omavalvontasuunnitelmaa. Kahden yrityksen omavalvontasuunnitelmaa ei saatu tarkastettavaksi.

Johtopäätökset

Ravitsemusväitteiden valtakunnallisen valvontahankkeen tavoitteet täyttyivät hyvin. Tietoisuus ravitsemusväitteiden käytön ehdoista lisääntyi sekä yritysten että valvojen keskuudessa. Huomattava osa paikallisista valvontaviranomaisista osallistui Eviran järjestämään ravitsemusväitekoulutukseen.

Valtaosa elintarvikealan yrityksistä ei kuitenkaan huomio käyttämiään ravitsemusväitteitä omavalvonnassaan. Pääsääntöisesti ravitsemusväitteitä kuitenkin käytetään väiteasetuksen ehtojen mukaisesti. Valvontahankkeessa ravitsemusväitteiden käytön suurimmiksi ongelmiksi paljastuivat puutteet pakkausmerkinnöissä ja siinä, ettei väitteen kohteena olevan ravintoaineen

väitteen kohteena olevan ravintoaineen määrä ollut vaatimustenmukainen, ei niinkään kiellettyjen ravitsemusväitteiden käyttö.

Elintarvikevalvonnassa tulee enenevässä määrin puuttua ravitsemusväitteiden omavalvontaan. Evira valmistelelee tätä varten ravitsemusväitteiden valvontaohjeen.